

JEANNE MACKIN

RIVALELE

COCO CHANEL
ȘI ELSA SCHIAPARELLI

Traducere din limba engleză

LOREDANA VOICILĂ

CORINT
BOOKS

—2020—

PARTEA ÎNTÂI

ALBASTRU

DINTRE CELE TREI CULORI PRIMARE, ALBASTRU este cea care sugerează cel mai bine paradoxul: este culoarea dorului și a tristeții, dar și a bucuriei și a împlinirii. Când ești pe vapor, noaptea, apa albastră se contopește cu cerul albastru, așa că albastru este culoarea locurilor fără granițe, nemărginite.

Dacă arunci sare în foc, flăcările vor deveni albastre. Sarea presărată pe o rană reînnoiește durerea, o intensifică. Atunci când îi vedeam pe alții îmbrățișându-se și sărutându-se, simțeam cum mi se pune sare pe rană, ardeam, deveneam o flacără albastră.

Albastru reprezintă cel mai bine contradicțiile inimii, nevoia de a fi iubiți și prețuiți, care coexistă cu dorința de a fi liberi.

Albastru, culoarea rochiei create de Worth¹, pe care mi-
cuța Elsa Schiaparelli a găsit-o în podul casei părintești,

¹ Charles Frederick Worth (1825 – 1895), creator de modă britanic, fondatorul House of Worth, una dintre cele mai importante case de modă de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Este considerat a fi părintele creațiilor *haute couture* (n. red.).

aflate într-o piață din Roma, culoarea pe care o aveau copertele romanelor de câțiva sfați pe care Coco Chanel le-a descoperit în podul orfelinatului.

Albastrul este ceea ce face culoarea îndrăzneță creată de Elsa Schiaparelli, „rozul șocant”, să fie atât de specială: rozul infuzat cu albastru preschimbă nuanța blândă într-una electrică. Schiaparelli a transformat rozul feciorelnic în culoarea seducției, adăugând un strop de albastru.

Apoi, rămâne pentru totdeauna albastrul cerului parizian în iunie.

Ascultați! Vă voi spune o poveste despre modă și despre politică. Și, bineînțeles, despre iubire. Cele trei elemente primare, precum culorile primare.

UNU

New York, 1954

— E PENTRU TINE!

Liz, asistenta de la galerie, mi-a înmânat telegrama. Hârtie albastru pal, scris albastru, îndrăzneț. Am întors-o pe o parte și pe cealaltă. În timpul războiului învățaserăm să ne temem de telegrame. Războiul se terminase și toți cei care se mai putuseră întoarce acasă o făcuseră deja, însă frica rămăsese, spaima de a citi din nou acele cuvinte: „Vă informăm cu regret că...”

— Ai de gând să o deschizi? m-a întrebat Liz.

— Desigur!

Am ezitat. Singurele persoane pe care le iubeam, singurele care îmi mai rămăseseră, se aflau la doar câteva străzi depărtare, în centru. Nu ar fi fost nevoie de telegramă dacă li s-ar fi întâmplat ceva rău; erau la un telefon intraurban distanță. „Deschide-o”, mi-am poruncit.

M-am așezat pe o ladă de lemn pentru ambalaj și am sfâșiat hârtia cu unghiile cu oja sărită, zicându-mi că, uneori, telegramele aduc vești bune. Da, este cu puțință.

Mesajul era scurt: *Vino la Paris! Trebuie să te văd!*
Semnat: *Schiap*.

Elsa Schiaparelli! Bineînțeles, doar ea mai degrabă ar fi trimis o telegramă decât să dea un telefon peste Ocean! Și asta nu din cauza costurilor, ci a uneia dintre multele ei fobii și superstiții: ura telefoanelor. Tot zgomotul galeriei din Madison Avenue, ciocănelile, foșnetul ruletelor, scârțâitul scărilor târâte pe podea, toate au dispărut. New Yorkul întreg parcă s-a destrămat, iar eu m-am trezit din nou la Paris.

Am închis încet ochii și mi-am adus aminte de acordeonistul din colțul rue Saint-Honoré cântând *Parlez-moi d'Amour*, de râsul gutural al lui Schiap în timp ce stătea la o bârfă mică împreună cu asistenta ei, Bettina. De obicei o bârfeau pe Coco Chanel, marea ei rivală. Charlie, chipeș în costumul lui; Ania, blonda fatală, întorcând capetele în barul de la Ritz. Gustul cafelei tari, mirosul de pâine proaspătă, culorile, strălucirea Turnului Eiffel, miracolul medieval al ferestrelor în rozetă ale bisericilor.

Cât trecuse de atunci? Aveam douăzeci și cinci de ani când am cunoscut-o pe Schiap la Paris. Ea avea patruzeci și opt, cu doar nouă ani mai mult decât am eu acum, când îmi încep povestirea. O considerasem bătrână, deși ea nu se văzuse niciodată astfel.

— Femeile nu îmbătrânesc dacă hainele pe care le poartă sunt mereu actuale! îmi spusese ea odată. Femeile mature nu trebuie să se îmbrace copilărește, însă nici nu trebuie să accepte că vârsta este ceva de neevitat. Nu e cazul, nu în modă.

După război, eu și Schiap o luaserăm pe cărări diferite, nerăbdătoare să ne trăim viețile, să ne întoarcem la

existența care fusese întreruptă, să încercăm să redescoperim ce se pierduse. Nu te poți întoarce în timp, desigur. Timpul este ca o săgeată care zboară înainte, nu înapoi. Am învățat bine această lecție. Dacă privești prea mult în urmă, ajungi să te transformi într-un stâlp de sare, ca soția lui Lot, sarea care arde cu flacără albastră.

Chiar și așa, de ce „trebuia” Schiap să mă vadă? De ce nu scrisese „vreau” sau, mai simplu, „vino”, poruncind, așa cum se știe că avea obiceiul să o facă? Mesajele ei avuseseră întotdeauna o nuanță teatrală, un pic de aroganță și de egoism, așa cum se întâmplă adesea în cazul persoanelor de succes și foarte hotărâte. Își câștigase dreptul de a fi dramatica, faimoasa, scandaloasă, ar zice unii, Elsa Schiaparelli, creatoarea unora dintre cele mai frumoase și, uneori, și dintre cele mai bizare piese vestimentare purtate de femei.

— Vești rele? m-a întrebat asistenta, care lăsase jos rama din lemn pe care o ducea.

— Nu! Nu prea înțeleg despre ce este vorba.

Am împăturit telegrama și am pus-o în buzunar.

— E de la o veche prietenă. Din Paris.

Liz a răsuflat, exagerând puțin ușurarea.

Angajata galeriei domnului Rosenberg era o persoană afectuoasă, de la care te puteai aștepta să primești o îmbrățișare fără niciun motiv ori să îți strângă mâna dacă bănuia că ai primit vești proaste. Îmi plăcea asta la ea și îmi plăcea și că mâinile ei palide și subțiri îmi aminteau de Ania.

— Paris... Mi-ar plăcea să ajung acolo într-o zi. Tu ai fost, nu-i așa?

— Da. Am fost.

Ah, și cum fusese!

— Aproape am terminat. Crezi că am putea încheia pe ziua de azi?

Trebuia să mă gândesc la telegramă, să iau o hotărâre.

— Dar tablourile trebuie aranjate pe pereți până luni.

Liz părea mai îngrijorată ca niciodată. Era prima mea expoziție în faimoasa galerie Rosenberg și nu puteam trata lucrurile cu superficialitate. Picturile mele fuseseră prezentate în cadrul mai multor expoziții colective, vândusem chiar niște tablouri, însă dacă acest eveniment avea să fie bine primit... Ei bine, urma să am cu adevărat succes.

Liz și-a plecat privirea asupra telegramei, pe care încă o aveam în mână.

— Bine! a fost de acord. Putem să terminăm aici mâine. Pleacă! Pleacă acasă!

Erau exact cuvintele pe care mi le spusese Schiap cu ani în urmă. Viața se rezuma parcă la un refren, care mă ducea înapoi în timp. Nu ecoul cuvintelor ei m-a înfiorat însă, ci deschiderea telegramei și rândurile pe care tocmai le citisem: *Vino la Paris! Trebuie să te văd!* Exact ceea ce îmi scrisese fratele meu, Charlie, cu șaisprezece ani în urmă.

Bineînțeles că aveam să mă duc. Era imposibil să refuz, la fel cum îmi fusese și atunci, demult. În timp ce Liz începuse să strângă, am găsit un petic de hârtie și am început să scriu o listă cu cele necesare oricărei călătorii pe care trebuie să o faci în perioade aglomerate. Aveam să asist la vernisaj și apoi să iau un avion spre Paris. Un avion! Înainte de război, oceanul era încărcat de vapoare cu aburi care traversau apele dintr-o parte într-alta; acum, oamenii călătoreau pe calea aerului. Era mai ieftin. Era mai rapid. Schiap fusese printre

primele persoane care se încumetaseră la un zbor transatlantic. Adora faptul că putea fi la Paris luni, pentru micul dejun, și că marți îl putea savura la New York.

Liz a strâns scara și mi-a aruncat din nou o privire îngrijorată pe deasupra ochelarilor pe care îi purta coborâți pe nas, așa cum îi purta și Coco Chanel pe ai ei, atunci când credea că nu o vedea nimeni. Afară, dincolo de fereastra galeriei, Madison Avenue pulsa de viață. New Yorkul își revenise după război. Rafturile magazinelor cu delicatese din cartier erau pline, vitrinele de la Bonwit Teller, Macy's, Henri Bendel vădeau opulență. Orașul era mai puternic ca niciodată, așa cum un pacient care a suferit de gripă se trezește, într-o dimineață, mai sănătos ca oricând pentru că s-a odihnit câteva zile la pat.

Copiii cu căciulițe de iarnă și mănuși care ieșiseră la plimbare cu mamele sau cu doicile lor în acea zi erau bine hrăniți, aveau obraji roșii; femeile erau îmbrăcate cu noile lor paltoane de după război, cele mai multe dintre ele făcute de Dior sau imitându-le pe cele Dior; *New Look*, metri întregi de material prinși în fuste ample arătau bogăție și prosperitate, taliile strânse, de viespe, făcându-le din nou pe doamne ultrafeminine.

Femeile de pe Madison Avenue arătau atât de vesele în noile lor haine, căci moda încerca parcă să readucă strălucirea sau, cel puțin, normalitatea de odinioară. Schiap mă învățase asta. Hainele nu sunt doar haine. Ele sunt manifestarea fizică a stărilor, a dorințelor, a sufletului și a visurilor noastre. Trupul femeii ia forma visurilor și a speranțelor unei generații. Hainele sunt alchimie, sunt piatra filosofală, ar fi spus prietena mea, Schiap. A doua

piele, pielea pe care ne-o alegem, arta care are darul de a ne transforma și pe care o purtăm pe trupul nostru.

În timpul războiului, femeile umpleau obuzele în fabricile de muniție și își petreceau nopțile singure, în vârful zgârie-norilor, atente la vâjâitul furios al avioanelor Messerschmitt. Unele dintre ele îi îngrijeau pe răniții din Normandia și din Ardeni. Însă toate acestea se sfârșiseră. Femeile stăteau acum acasă și făceau copii. New Yorkul era plin de bebeluși și de cărucioare, iar pieptul femeilor, grație noilor sutiene, era plin și bine definit, ca o piesă de armament.

Din când în când, prin dreptul ferestrei trecea un alt fel de femeie, cu o expresie care făcea ca inima să mi se strângă: pierduse pe cineva; era genul acela de durere care lasă umbre albastre în jurul ochilor pentru totdeauna. Și fața mea arătase așa, în timpul războiului, atunci când primisem telegrama care se deschidea cu: „Vă anunțăm cu regret că...”

*

Am privit afară, pe fereastra galeriei, până când Liz s-a întors din camera din spate, zăngănind cheile de la ușă. Următoarea fereastră pe care aveam să privesc îmi va arăta Place Vendôme, nu Madison Avenue, priveliștea din fața buticului lui Schiap, rotunda glorioasă din Paris unde Napoleon stătea de pază în vârful măreței lui colonne. Napoleon și toți soldății lui. Doar că Charlie nu mai avea să fie acolo. Nici Ania... Atât de mulți aveau să lipsească!

„Bine, Schiap! Hai să vedem ce ai de spus!” Poate că voia să o bârfească pe Coco Chanel, vechia ei dușmană?

Gândul acesta mă făcea să zâmbesc. Ar fi fost ca în vremurile bune, pline de ironii și de haz. Dar nu! Nu avea cum! Nimic nu avea să mai fie vreodată ca în vremurile bune. Apoi mi-am adus aminte de o perioadă și mai îndepărtată, de zilele lungi și triste de dinainte de a o întâlni pe Schiap, când, așa tânără cum eram, credeam că viața mea se sfârșise deja.

Anglia, 1938

Există în viață momente când parcă astrele se aliniază. Când fiecare detaliu mundan, de la pâinea arsă de dimineață la gaura din șosetele abia cumpărate, când universul însuși devine un semn de întrebare care se cere elucidat. Răspunsul îți va hotărî restul vieții. Rămâi! Sau pleacă!

În cazul meu, acest moment a apărut la 6 iunie 1938.

— Ai o telegramă! m-a anunțat Gerald, doctorul școlii, supervizorul meu, cel care îmi fusese odată cumnat.

La acel moment, lăsaserăm amândoi în urmă orice fel de relație de rudenie, limitându-ne la saluturi sobre și înclinări reci ale capului atunci când treceam unul pe lângă celălalt pe holurile școlii ori când ne întâlneam la discuții legate de muncă.

Telegrama de pe biroul lui venise din Franța și fusese deja deschisă. De vreme ce lucram pentru școală, Gerald presupusese că toată corespondența care sosea pe numele meu era legată de muncă și că avea dreptul să o citească. De data aceasta, se înșelase însă.

— E de la fratele tău, a adăugat.

Nu mi-a înmânat telegrama. A trebuit să mă întind și să o iau de pe birou.

Vino la Paris! Vreau să te văd! Am venit de la Boston, petrec vara aici. Ne vedem la Café les Deux Magots¹. 9 iunie. Ora 14.00. Charlie.

Am citit-o de două ori, apoi am împăturit-o și am pus-o în buzunar.

— N-o să pleci, desigur...

Gerald și-a ridicat privirea din dosarul lui cu fișe medicale.

— Să îți vezi fratele.

Avea privirea de gheață. Nu l-am învinovățit, nici nu am fost surprinsă. Dacă lucrurile ar fi stat invers, dacă aș fi crezut că Gerald este responsabil pentru moartea fratelui meu, l-aș fi privit cu aceiași ochi, mai rău chiar, i-aș fi aruncat o privire de dragon, iar suflarea mea l-ar fi transformat în scrum.

— Nu? am întrebat.

— Nu s-au terminat cursurile. Semestrul nu s-a încheiat încă.

— Desigur! Iată notițele pentru săptămâna aceasta!

Țineam evidența fetelor care veneau la cursurile mele de artă, mai ales în cazul celor care fuseseră bolnave, iar Gerald, în calitate de doctor al școlii, le citea plin de conștiinciozitate. Internatul avea reputația excelentă de a educa și îngriji pe termen lung adolescente

¹ Celebră cafenea pariziană, preferată de elita culturală a Parisului. Printre celebrii săi clienți s-au numărat Louis Aragon, André Gide, Jean Giraudoux, Picasso, Ernest Hemingway sau Jean Paul Sartre. Numele localului s-ar traduce prin „Cele două figurine chinezești” (n. tr.).

excepționale, care se luptau cu probleme de sănătate grave. Găzduiam mai multe tinere care făceau recuperare după poliomielită, tinere cu probleme locomotorii care aveau nevoie de terapie zilnică și exerciții, dar și o fată cu o bătăială atât de acută, încât abia putea să vorbească. La școală primeau tratamentul adecvat și se bucurau în același timp de o oarecare viață socială, alături de alte fete de vârsta lor.

Notițele despre eleve făceau parte din contractul meu cu instituția. În schimb, primeam o cameră și cazare gratuită, plus un salariu care era, dacă nu chiar generos, cel puțin decent. Cu doi ani în urmă, după înmormântarea lui Allen, când nu aveam nicio idee unde și cum aveam să trăiesc, mi se păruse un aranjament potrivit. Oferta de angajare din partea școlii îmi apăruse ca un fel de răspuns. În plus, însemna că puteam să rămân acolo unde fusesem atât de fericită alături de Allen.

Începusem să simt că, predând aceste notițe, îmi trădam cumva elevele, abuzând de încrederea pe care mi-o ofereau. Artă începe cu o explorare intimă a visurilor și a dorințelor, care nu ar trebui făcută publică până când artistul nu hotărăște că este gata pentru a fi arătată. Notițele pentru Gerard trădau acele secrete pe care le întrevedeam în picturi și în conversațiile noastre de la clasă. Cum rămâne cu acele colțuri întunecate pe care trebuie să le păstrăm doar pentru noi, acele unghere misterioase în care cei din afară nu ar trebui să aibă dreptul să intervină cu părerile lor despre ceea ce se cuvine și ceea ce nu se cuvine, cu teoriile freudiene și dictoanele lor morale?

Florrie, o fată tăcută, cu cozi roșcate, îmi mărturisise cu o zi în urmă că schițase un nud de bărbat, însă

îl sfâșiasse înainte să apuce să îl vadă cineva. „Data viitoare”, îi spusese, „arată-mi-l mie întâi! Mâinile și picioarele sunt greu de desenat, toate oasele, tendoanele. Celelalte părți sunt mai simple. Spre exemplu: statuia lui Michelangelo. Geometrie pură.” Florrie, fată inteligentă, nu chicotise. Avea să se căsătorească în câțiva ani. Apoi, la scurt timp, să devină mamă: o femeie responsabilă, cu un cufăr în pod, plin de materialele ei pentru artă, nefolosite.

— Notele par puțin cam scurte săptămâna aceasta! mi-a zis Gerald, fără să mă privească.

— Nu am avut prea mult de scris.

Cu siguranță nu aveam de gând să dezvălui nimic despre curiozitatea crescândă a lui Florrie pentru trupul masculin.

— Ce vreme urâtă, nu-i așa?

Stropii de ploaie se loveau de ferestre, alunecând pe sticlă ca niște pârâiașe triste. Să nu mă duc la Paris? După ce Charlie îmi ceruse să merg să îl văd?

— E prielnică grădinilor.

Gerald și-a îndreptat atenția asupra hârtiilor aranjate ordonat pe biroul lui, împingându-le și sortându-le într-o manieră care indica faptul că întâlnirea luase sfârșit.

— Atât de mult verde! am zis.

Verdele este o culoare secundară, care se obține amestecând galben cu albastru. Albastru pentru cer, galben pentru soare; *chloros*, sau verde, în natură. Și aici zace problema: doar verdele din natură arată credibil. Toate celelalte nuanțe arată exact a ceea ce sunt: imitații. Nu te poți baza pe verde. Sunt atât de multe nuanțe de verde greșite, nuanțe în care galbenul este mult prea

puternic, dându-i o tentă bolnăvicioasă, ca a unei vână-tăi vechi, sau nuanțe în care albastrul este prea închis, făcând verdele să arate ca un nor de furtună deasupra unui ocean involburat. Pentru mine, doar atunci când este combinat cu negru, verdele arată autentic într-o pictură, pigment negru făcut din oase arse. Foc. O parte atât de mare a vieții este legată de foc și distrugere!

— Călătoriile sunt extrem de dificile zilele astea, a zis Gerald. Cu toți refugiații ăia australieni care se agită pe la ambasade!

Ceasul ticăia trist. Pe hol se auzeau pași grăbiți; una dintre fete întârziase la oră. Mi-am oprit privirea asupra modelului de pe covorul uzat, sfâșiată între nevoia de a-l asculta pe Gerald și datoria mea față de școală, și dorința din ce în ce mai mare de a-l vedea pe Charlie. Trecuse atâta timp!

Gerald și-a ridicat privirea și i-am putut citi pe chip confuzia aceea îngrozitoare: de ce ea trăiește, în timp ce fratele meu este mort. Vina îmi aparținea și era de neiertat. I-am dat dreptate.

În acea seară am mâncat carne de vită fiartă cu legume alături de eleve și de ceilalți membri ai școlii, apoi m-am retras în atelierul meu. Nu mai pictasem de la accident, de la moartea lui Allen. Culorile mă sfidau, parcă nu voiau să existe aievea. Încercam un studiu în albastru, dar, atunci când se usca, părea cenușiu, doar cenușiu, și nu îmi puteam da seama dacă se schimbaseră felul în care vedeam sau dacă culorile însele se schimbaseră. Mă simțeam ca o cântăreață care și-a pierdut vocea, știe notele, însă nu poate să le dea viață. Moartea are această putere, face ca realitatea să devină la fel de fluidă ca apa care îți curge printre degete.

În acea noapte am încercat să așez o pânză, doar așa, ca să văd dacă mai pot încă să o fac. Mi se părea important să nu pierd meșteșugul picturii, chiar dacă nu eram în stare să creez artă. Elevele erau la o petrecere, în salon. Beau puncte de ananas și își închipuiau, la fel cum o făceam eu și Allen, că sunt în altă parte, într-un loc vesel și festiv. Auzeam gramofonul, era un cântec de Freddy Martin, „April in Paris”.

Unul dintre cântecele preferate ale lui Allen. Mi-a distras atât de mult atenția, încât am aplicat lipiciul într-un strat mult prea gros și am distrus pânza. M-am hotărât să nu mai încerc cu alta. De ce să irotesc rechizitele școlii? Am stins luminile, am închis ușa, apoi am traversat curtea pavată spre micul meu dormitor de deasupra garajului. Undeva, chirăia o bufniță. Pe câmpurile care se întindeau dincolo de peluzele dichisite se auzeau mârâiturile unei vulpi și strigătele unui iepure. Viața și moartea în liniștea Angliei rurale.

Am ascultat în întuneric răpăitul ușor al ploii pe acoperiș. Și dacă aveam să merg la Paris să îl văd pe Charlie? Mi-am permis un mic moment de fericire. Și iată-l! Un azuriu, ridicându-se în mine din cenușiul mohorât, nu tocmai bucurie, însă ceva asemănător ei. Speranță.

Nu îmi mai văzusem fratele de la înmormântarea soțului meu. Charlie își dorise să mă viziteze, însă eu refuzasem de fiecare dată. Nu voiam să fiu consolată și nici să îmi aduc aminte de vremurile de altădată. Voiam să fiu singură cu durerea mea.

În timpul Primului Război Mondial, tatăl meu, care fusese doctor, se bucurase de mare faimă datorită tratamentelor lui cu grefe cutanate. După ce el și mama

muriseră din cauza gripei spaniole, eu și Charlie fuse-
serăm luați de sora tatei. Eu aveam cinci ani, Charlie,
doar trei. Abia dacă-și mai amintea chipurile părinți-
lor noștri, așa că, în copilărie, îi făceam din memorie
schițe cu mama și tata, pe care apoi i le arătam, astfel
încât să îi cunoască și el, măcar așa, prin intermediul
amintirilor mele. Arta poate face asta, poate păstra
pentru noi ce e mai bun din trecut.

Mătușa Irene se căsătorise cu un bărbat care deți-
nea franciza de nord pentru pensulele Fuller. Cei doi
nu aveau copii. Pentru ei, a fi părinți însemna că trebu-
iau să ne hrănească, să ne ofere un acoperiș deasupra
capului și educație, însă nu și să ne răsfete, așa că eu
și Charlie am crescut dependenți unul de celălalt, două
culori primare care nu mai aveau nevoie și de o a treia
ca să se simtă împlinite.

După ce am terminat liceul, unchiul și mătușa mea
m-au sprijinit pe parcursul celor doi ani de studii la
The Art Students League. Am expus un tablou în ulei,
un portret, într-o expoziție minoră, la o galerie micuță
din centrul orașului, și mi-am închipuit că sunt pe cale
să am o carieră, însă atunci când am împlinit douăzeci
de ani, mătușa Irene mi-a spus: „Destul! Nu poți fi stu-
dentă toată viața”. S-a oferit să-și „încheie” socotelile
cu mine, dându-mi o excursie de o lună la Paris. Nu
am vrut să merg fără Charlie.

Asta se întâmpla în august 1933, când, după crah,
în spate la Metropolitan Museum, pe Fifth Avenue,
apăruse un cartier-fantomă, cu rânduri dezordonate
de cocioabe din tablă și carton în care stăteau cei re-
cent rămași fără case. La Paris puteai trage altfel de
bani – de fiecare dată când mătușa mea spunea asta,

îmi închipuiam bancnote și monede din cauciuc, de care puteai întinde ca de niște elastice de păr. Făceam cumpărături, mâncam, ne plimbam prin parcuri. În după-amiezile călduroase, când mătușa se odihnea, eu și Charlie mergeam la Luvru.

Într-o bună zi, când am mers să revăd *Mona Lisa*, am dat de un tânăr englez politic, îmbrăcat în tweed, care stătea pe banca pe care ajunsesem să o consider ca fiind a mea. Privea drept înainte, la tabloul din fața lui. Culoarea roșcată a părului și a mustăților, linia ascuțită a nasului îmi aduceau aminte de unul dintre autoportretele de tinerețe ale lui Renoir. Se poate spune orice despre dulcegăria unora dintre subiectele acestui pictor, însă nu se poate nega faptul că știa cum să se folosească de culoare.

Englezul s-a ridicat galant și s-a oferit să împartă băncuța cu mine.

— Allen Sutter! a zis el, strângându-mi mâna.

A fost de ajuns o singură atingere, o strângere caldă de mână, și m-am simțit ca și cum m-aș fi trezit brusc dintr-un somn adânc.

— Lily Cooper! Și fratele meu, Charlie.

Ne-am așezat toți trei, prefăcându-ne că o studiem pe *Mona Lisa*, însă eu îl priveam pe Allen pe furis, iar el îmi întorcea privirile. Era zvelt și înalt și avea ochii căprui, foarte închiși la culoare, nu de acel gri care se potrivește adesea părului roșcat. Era o coloristică neobișnuită, care m-a făcut să îmi doresc să îi fac portretul. Apoi m-am întrebat cum ar fi să îl sărut, să îl țin în brațe.

De ce el? Datorită timpului, locului și scânteii din ochii lui întunecați, care mă făcea să îmi doresc să îl

fac să rădă. *Coup de foudre*, zic francezii, te lovește ca fulgerul. Pe de o parte, dragostea este ceea ce simțim pentru cealaltă persoană, iar, pe de alta, cum ne face să ne simțim cealaltă persoană. Lângă Allen, chiar de la prima noastră întâlnire, mă simțisem încrezătoare și frumoasă, la fel ca fetele din tablourile lui Watteau dedicate curtoaziei.

După acea primă întâlnire, timp de două săptămâni, ne-am văzut la Luvru în fiecare după-amiază, în timp ce mătușa mea dormea.

Atunci când mătușa Irene s-a întors în cele din urmă la New York, în septembrie, nu am mers cu ea. Am insistat că vreau să rămân la Paris și să studiez pictura acolo.

S-a uitat lung la mine atunci când i-am spus asta.

— Dacă aud o vorbă măcar că nu te porți cuviincios, îți tai alocația și te întorci imediat la New York. Ai înțeles?

Charlie se prefăcea că se uită pe tavan, apoi mi-a tras un cot în coaste.

În port, când m-a îmbrățișat de rămas-bun, chiar înainte de îmbarcare, am avut primul și singurul moment de îndoială. Nu mai fuseserăm despărțiți niciodată. Mi-a șoptit:

— Să nu fii cuviincioasă! Distrează-te!

Trei luni mai târziu, eu și Allen ne căsătoream civil la primăria din Paris.

„Ei bine, presupun că acum «am încheiat» socotelele”, mi-a scris mătușa, atunci când i-am trimis o telegramă prin care îi anunțam căsătoria. „Încearcă să fii fericită! Vei vedea că nu este la fel de ușor pe cât pare! Îți doresc noroc și iubire! Îți țin pumnii!”

Eu și Allen ne-am petrecut luna de miere în locuința noastră cu o cameră din sudul Parisului, mâncând pâine și brânzeturi, rar ridicându-ne de pe salteaua pe care ne-o așezaserăm pe podea. Eram tineri și atât de încântați unul de celălalt, încât nu puteam să ne imaginăm că am avea nevoie vreodată și de altceva. În acel prim an nici măcar nu i-am simțit lipsa fratelui meu, care își începuse studiile în medicină, la Boston.

Allen era o persoană plină de voieșie, care făcea mereu glume: era antidotul perfect pentru copilăria mea întunecată, era galbenul solar de care avea nevoie griul meu albăstrui. I-a învățat pe copiii din clădirea în care locuiam cum să umple și să arunce baloane cu apă de pe acoperiș, o întreprindere care nu ne-a câștigat prea multă simpatie din partea vecinilor din cartier. Îi plăcea să experimenteze și era plin de pasiune atunci când făceam dragoste, m-a învățat deliciile pe care le poate oferi trupul, așa cum culorile izbucnesc în spatele pleoapelor închise în clipele de extaz.

Allen dădea meditații la matematică elevilor care se pregăteau pentru dificilul examen de la bacalaureat, iar eu îmi primeam alocația – aveam să o primesc până la împlinirea vârstei de douăzeci și unu de ani – așa că, vreme de un an, am reușit să locuim la Paris, cu salteaua pe podea și cu un reșou pe care îl strecuraserăm în cameră. Într-o dimineață însă, glumele au încetat, iar Allen a devenit serios. Când l-am întrebat ce se întâmplase, mi-a răspuns că era timpul să facem planuri pentru viitor.

— Trebuie să te întrețin. Și, știi, s-ar putea să apară și copii.

Copii! Vă vine sau nu să credeți, nu mă gândisem deloc la asta, nu îmi dădeam seama că ar putea exista pe lume și mai multă iubire decât cea pe care o aveam deja.

— Copii..., am repetat. Minunat! Să exersăm!

Fratele lui, Gerald, i-a făcut rost de un post de profesor de matematică la școala de fete de lângă Londra unde lucra el ca medic rezident. Brusc serioși și cumva cu inima îndoită, am părăsit Parisul și ne-am îndreptat spre recea și ploioasa Anglie. Oricât de mult ajunseseam să iubesc Parisul, nu m-a deranjat, pentru că eram alături de Allen. Noi doi alcătuiam un univers. Un univers liniștit în doi. Așteptam încă prima mea sarcină când, doi ani mai târziu, plictisită de viața la țară, l-am rugat pe Allen să meargă cu mine la un dans, în oraș.

El era obosit și ar fi vrut să rămână acasă. Își pusese deja papucii, își aprinsese pipa și avea un teanc de teste la algebră pe masă, care așteptau să fie corectate.

— Vino cu mine!

L-am rugat, iar el a venit.

Dacă aș fi știut atunci cât de repede și de ușor pot lovi necazul și distrugerea absolută, care pândeau chiar la următorul colț de stradă, l-aș fi închis în cameră, ca pe o comoară, și m-aș fi închis și eu acolo, alături de el.

În schimb, l-am omorât. Eu eram la volan când am pierdut controlul asupra mașinii din cauza gheții de pe șosea și ne-am izbit de un copac. Îmi aduc aminte doar țipetele. Când m-am trezit, la spital, Charlie era alături de mine, încerca să mă liniștească, să mă readucă la viață, însă nici măcar el nu mai putea face asta. Întregul meu univers se prăbușise atunci când Allen se stinsese în acel accident.

După înmormântare, l-am trimis pe Charlie înapoi la Boston, la studiile lui. Gerald, cumnatul meu, mi-a spus că puteam rămâne la internat atât timp cât aveam nevoie și că se gândea să mă mute într-o cameră mai mică, de o persoană, odaia unei văduve. Era pedeapsa

mea, iar eu am acceptat-o, o doream chiar. De atunci Gerald nu m-a mai privit niciodată în ochi.

Însă acum, Parisul, orașul magic în care mă îndrăgostisem de Allen, mă chema din nou. Parisul și pe Charlie – voiam să îi văd. Pe amândoi. Voiam să respir adânc, să mă plimb pe străzile orașului, să uit măcar o vreme de suferință, de durerea și de dorul de Allen.

Am găsit o bucată de hârtie și am început să fac o listă cu lucrurile pe care ar trebui să le iau cu mine.

*

La două zile de la primirea telegramei din partea lui Charlie, Gerald m-a condus la gară. Le făcusem fetelor o evaluare finală, îmi predasem documentele administrative și încheiasem semestrul mai devreme. Gerald era furios și puteam să îi citesc pe chip că spera să îmi pierd pașaportul la Paris, să nu mă mai întorc niciodată, să nu îi mai apar niciodată în cale pentru a-i reaminti tristul adevăr. Eu eram în viață. Iar fratele lui, nu.

*

A doua zi, când am ajuns la Gare du Nord, era o după-amiază însoțită de iunie, iar stația întunecoasă era plină de fete în rochii de vară, de *les hommes d'affaires* cu serviete și cu mânecile suflecate ori de bărbați tineri așezați la mese, bând cafea și cercetând mulțimea, căutând un anume chip sau poate doar o față drăguță. Am găsit un taxi pe Rue de Dunkerque și am plecat să mă întâlnesc cu fratele meu mai mic.

Nu era la Café les Deux Magots când am ajuns, puțin indispusă după traversarea Canalului și călătoria

cu trenul. Am verificat telegrama – erau ora corectă și locul corect. Charlie întârzia. Nu era deloc stilul lui, al bunului, responsabilului Charlie, însă era primăvară și eram la Paris, așa că m-am hotărât să nu îmi fac griji și să mă bucur de ceea ce mă înconjură, să observ cum stăteau pe scaun parizienele, cum își plecau într-o parte capetele și își ridicau ceștile de cafea, cu mâna strânsă posesiv în jurul lor, femei cu rochii colorate și ochi întunecați, precum cele pe care le pictase Matisse.

Saint-Germain-des-Prés era aglomerată, cafeneaua, plină. Toate mesele înghesuite sub copertina decolorată și cele care se întindeau pe trotuar, în stradă, erau ocupate, iar aerul era plin de zumzetul conversațiilor, de clinchetul lingurițelor lovite de porțelanuri și de râsetele care izbucneau când și când. Atunci când ușa cafeenei se deschidea larg, întrezăream cele două figurine chinezești pictate în culori strălucitoare de deasupra stâlpilor, care dăduseră numele localului. Mandarinii păreau foarte mulțumiți, discreți și stăpâni pe sine, arătând de parcă nimic nu i-ar putea uimi.

Soarele mângâia pavajul și fațadele cenușii ale clădirilor de vizavi. O pisică roșcată trecea strada cu spatele arcuit, adulmecând, în drum spre magazinul pescăresc. Școlari cu uniforme albastre și în carouri, un vânzător de fructe cu platouri de portocale, mere și struguri – un curcubeu, strâns tot într-un singur loc.

Bolta avea nuanța aceea specială de albastru cu care Rossetti pictase cerul din *Dantis Amor*¹. Nu eram

¹ *Dantis Amor* („Iubirea lui Dante”), pictură a artistului englez Dante Gabriel Rossetti reprezentând moartea lui Beatrice Portinari, iubita poetului italian Dante Aligheri (n. tr.).

o mare admiratoare a etericilor prerafaeliți, însă atunci când culorile lor apăreau pe un cer adevărat, efectul era cu adevărat fabulos.

— Mai doriți o cafea?

Chelnerul s-a aplecat deasupra mea – era îmbrăcat în uniformă, cu pantaloni negri și un șorț alb prins în jurul taliei. Am bătut cu vârful degetelor în ziarul pe care îl aveam întins pe masă, prefăcându-mă preocupată, deși nu citisem nici măcar un rând de când mă așezasem acolo, cu o jumătate de oră în urmă.

— Da, vă rog!

A mijit ochii și s-a aplecat puțin spre mine.

— Poate ați dori și un aperitiv? Un Pernod?

Am clătinat din cap.

— Doar cafeaua, mulțumesc!

Un grup de băieți îmbrăcați în uniforme noi, verde-kaki, ale armatei franceze s-a așezat la masa de lângă mine. Conform BBC, două milioane și jumătate de tineri francezi îmbrăcaseră haina militară în acel an. Cu toate acestea, speram, încă credeam, că nu va fi război. Așa spunea mereu Roosevelt în discursurile sale de la radio.

Era o zi caldă, așa că tinerii soldați abia recrutați își dăduseră jos beretele, le împăturiseră frumos și le pusese în buzunarele din față, asigurându-se că ancora de aur, simbolul armatei, era la vedere și strălucea.

Îmi puteam da seama, după cât de tare vorbeau despre meniu și despre antrenamentele lor pe teren, că încercau să mă impresioneze. Unul dintre ei, cel mai înalt, cel mai chipeș, mi-a făcut cu ochiul. M-am încruntat și mi-am ferit privirea.

La masa de vizavi se aflau patru soldați germani, tineri, arătoși în uniforme frumos croite pe trup și

cu cizmele lor negre, înalte. Le aruncau priviri fetelor care treceau pe stradă și șopteau între ei ca niște băiețandri obișnuiți, ignorând privirile curioase și uneori ostile ale persoanelor mai în vârstă, parte din care își mai aminteau probabil de Verdun, Somme și alte bătălii sângeroase din Primul Război Mondial.

Germania anexase Austria în 1938, însă mulți oameni erau de părere că aveau dreptul să își ia înapoi un teritoriu care le aparținuse odată. Și dacă Hitler făcea prăpăd în Germania, asta era problema lor, nu a noastră. Așa gândeam atunci. Acelea erau vremurile, acea scurtă perioadă în care soldații francezi și germani puteau încă să stea unii lângă alții într-o cafenea.

De cealaltă parte a mesei mele se afla un cuplu de tineri îndrăgostiți care se priveau în ochi, ignorând tot și pe toți cei din jurul lor. Păsările cântau. Câte o adiere răzleată de vânt umfla copertina de deasupra, ca pe o pânză de vapor. Fericirea se întindea spre mine, așa cum valurile vin spre țărm, însă nu se lipea, așa cum nici apa și nisipul nu se amestecă, deși se ating.

O jumătate de oră mai târziu îmi comandam a treia cafea. Unde era Charlie? Uitase? Nu îi stătea în fire, însă poate că se schimbase. Eu cu siguranță o făcusem.

Chiar când începeam să îmi fac griji, un automobil albastru, decapotabil, a tras în fața cafenelei, până în bordură. Mașina avea culoarea unui pachet de țigări Gauloises; era albastrul pe care Gauguin îl folosisese ca să picteze lagunele tahitiene. Șoferul, care avea chipul acoperit cu o eșarfă de mătase și ochelari, a trecut la mustață pe lângă furgoneta de lemn din fața lui, iar vânzătorul de legume, speriat, a sărit în lături.

— Hei! Frumoaso! a strigat șoferul.